

Теория, практика и методы обучения

Марущак Оксана

Доцент, кандидат педагогічних наук;

Бербега Ірина

Студентка ступеню вищої освіти бакалавра

Бойчук Світлана

Студентка ступеню вищої освіти бакалавра

Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського

**РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ
ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ОСНОВ ДИЗАЙНУ ЯК ЗАСІБ
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ**

Ключові слова: творче мислення, основи дизайну, образ, професійне становлення, сприйняття, мистецтво.

Keywords: creative thinking, basics of design, image, professional formation, perception, art.

Одним із необхідних елементів культури сучасної людини є освіченість у галузі дизайну, який становить одну з найбільш ефективних практичних форм естетичного виховання в тому руслі, що усвідомлене як провідна тенденція нового етапу розвитку освіти. Пропедевтикою дизайнерської діяльності можна вважати трудове навчання (технології), яке широким спектром охоплює різні види діяльності, у тому числі і проектну. Однією з найважливіших умов досягнення успіху в підготовці учнів до естетико-трудої діяльності є відповідна підготовка вчителя технологій [3, 325]. На вимогу сучасного суспільства майбутньому вчителю технологій для успішного впровадження у практику інновацій та реалізації їх у нових економічних і політичних умовах необхідно володіти певним рівнем професійної компетентності з основ дизайну [4, 66]. Професійне становлення студентів спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) під час навчання основ дизайну передбачає зміну діяльності та мислення.

Освоєння основних принципів і закономірностей дизайну полягає у формуванні у студентів основ творчої діяльності художника та проектної діяльності дизайнера.

У розгляді проблеми розвитку творчих здібностей важливого значення набуває креативність, концепція якої як універсальної пізнавальної творчої здібності була розроблена психологами Дж. Гілфордом та Е. Торренсом. Дж. Гілфорд розрізнив конвергентне та дивергентне мислення. Дивергентне мислення є основою творчості, воно допускає можливість безлічі шляхів вирішення проблеми; конвергентне передбачає єдине вірне рішення. Він виокремлює такі параметри креативності: здатність до виявлення і постановки проблем; здатність до генерування великою числом ідей; гнучкість – здатність продукувати різноманітні ідеї; оригінальність – здатність відповідати на подразники нестандартно; здатність удосконалити об'єкт; здатність вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу [1, 186]. Психолог Е. Торренс визначає творче мислення як процес, що передбачає усвідомлення труднощів, проблем, інформації, що не вистачає; висунення припущень і формулювання гіпотез, їх оцінки; можливості їх перегляду та перевірки; узагальнення результатів. Виконання завдань за методом проектів передбачає наявність цих етапів, отже, сприяє розвитку творчого мислення. Психолог Л. Б. Єрмолаєва-Томіна зазначає, що для формування вміння сприймати світ очима художника, творця; у кожному конкретному об'єкті бачити та передавати одночасно одиничне, загальне, сутнісне; невидиме психічне робити видимим; несподівано та точно передавати власні думки, відношення мовою образотворчого мистецтва; виявляти творчість і уникати шаблонів у будь-якому виді діяльності, студентам необхідно опанувати мовою мистецтва, розвивати художньо-творче сприйняття, опанувати навичками пізнання, формувати творче мислення, досягти єдності «голови і рук» [2, 216].

У контексті навчання студентів основ дизайну необхідно розглянути особливості мислення художника та дизайнера. Аналіз літератури дає підстави

стверджувати, що мислення дизайнера має інтегрований характер, воно включає інженерне та художнє мислення і характеризується образністю, системністю, інноваційністю. Мислення художника супроводжується появою зорових і звукових образів. Кінцевим продуктом творчої діяльності і дизайнера, і художника є образ. Під час навчання основ дизайну майбутні учителі трудового навчання (технологій) оволодівають способами створення художнього та проектного образу. Художній образ – особлива форма відображення дійсності, його формування і сприйняття можливі лише у певній естетичній системі. Він завжди цілісний, емоційно забарвлений, оскільки відображає дійсність у своєрідній умовній формі. Проектному образу властиві ідеальність, цілісність, осмисленість. У ньому виокремлюються об'єктивний та суб'єктивний фактори: відображення стану культури, соціальних процесів, соціально-психологічних особливостей, економічних та інших факторів.

Особливістю образного проектного та художнього мислення є умовність, зображальність і виразність. Ці образи нетотожні дійсності. Під час створення образу студентам необхідно усвідомити проблему, вирішити, на яку категорію людей буде орієнтований майбутній продукт. Робота над проектом має кілька етапів, на кожному з яких студент зустрічається з новими проблемами, що активізують творче мислення і різні розумові процеси. Етапи виконання проекту передбачають теоретичні основи, що розкривають особливості виконання завдання, передпроектний аналіз, проектну діяльність – розробку фор-ескізу, розробку ескізу, остаточну подачу – проект у матеріалі. Передпроектний аналіз спрямований на вивчення умов завдань і пошук принципів їх вирішення, його методика передбачає низку етапів. Етап дослідження полягає у теоретичному ознайомленні та формуванні уявлення про об'єкт (майбутній проект). Техніка цього етапу: вивчення аналогів, конструктивно-технічний аналіз прототипів за літературними джерелами, визначення завдань подальшої роботи. Для наступного етапу – усвідомлення завдання як проблеми – характерні опрацювання матеріалу для вирішення

означеної проблеми, опора на існуючі способи вирішення проблеми. Наступний етап – розумовий пошук теми, сюжету та визначення засобів вирішення проблеми. Завершується передпроектний аналіз порівнянням варіантів рішення і вибором найбільш ефективного вирішення в ескізі.

Оскільки здібності розвиваються тільки в діяльності, то в процес навчання основам дизайну необхідно включити систему завдань і вправ, що активізують розумові операції та сприяють розвитку художньо-образного й проектного мислення. Зокрема, завдання, що сприяють формуванню готовності до виконання художніх проектів; завдання на освоєння творчого методу дизайнера; вправи, які сприяють розвитку комбінаторних здібностей; завдання з колористики на декоративність як прийом художньо-образного мислення; завдання, спрямовані на пошук художнього образу шрифту та розроблення шрифтової гарнітури. Таким чином, розвиток професійного мислення майбутніх учителів трудового навчання та технологій під час навчання основ дизайну відбувається в процесі засвоєння професійних знань, умінь і навичок, а також досвіду творчої діяльності художника та дизайнера.

Для безперешкодного входження у світ мистецтва необхідно оволодіти особливою мовою – мовою мистецтва. В її основу покладено такі засоби, як форма, колір, ідея, вивчення яких спрямовано на оволодіння прийомами створення художнього та проектного образу. Тому навчання студентів основ дизайну має починатися з ознайомлення з видами дизайну, увагу слід зосередити на графічному дизайні й основах композиції. Студенти у практичній художній діяльності опановують засобами виразності художнього образу: вони виконують вправи на вивчення лінії, точки, плями, об'ємної форми, пропорцій, стилізації, трансформації, кольору, фактури, текстури; вивчають закони композиції, види композиції, виконують завдання із застосуванням засобів гармонізації композиції: ритму, метру, створення статичної та динамічної композиції, контрасту, нюансу та ін. Студентам пропонуються завдання, що сприяють формуванню нового бачення.

Розвиток художньо-творчого сприйняття – важливе завдання для професійного становлення майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Сприйняття творів під час навчання основ дизайну відбувається в процесі аналізу аналогів і прототипів. Увага студентів звертається на структуру аналога. Вони у своїй навчальній діяльності виконують добір аналогів, аналіз яких служить основою для вправ і проектних завдань з композиції, формоутворення, кольорознавства, шрифту та ін. Під час навчання основ дизайну студенти виконують завдання на формування аналітичного, синтетичного сприйняття, образного бачення, ці завдання допомагають побачити новизну, створити концепцію. Вони створюють електронну презентацію, що відображає послідовність сприйняття об'єктів графічного дизайну, починаючи з аналізу форми, кольору і змісту.

Вивчення мови мистецтва, формування художнього сприйняття сприяють розвитку творчого мислення, що здійснюється під час виконання студентами завдань, в основу яких покладено різні прийоми розвитку мислення, зокрема: комбінаторика, декоративність, надання нової образотворчої форми певного об'єкта або теми – символ, абстракцію, алегорію, метафору та ін., використання творчих методів для створення нового: цитація, запозичення, репродукція, натяк, наслідування, тощо.

Ще одним важливим етапом творчого розвитку у професійному становленні майбутніх учителів трудового навчання та технологій є реалізація проектного та художнього образу в матеріалі. Для постановки руки студенти виконують завдання в різних техніках із застосуванням різноманітних матеріалів. Ними виконуються завдання на емоційну передачу і виразність ліній, фактур і ін. Всі навички роботи з матеріалами відпрацьовуються в ескізуванні, яке передуює подачі проекту. Ескізування включає в себе такі ескізні форми, як фор-ескізи – швидкі попередні малюнки; творчі ескізи – виконання зображень з досить детальним промальовуванням форми й окремих її елементів; робочі ескізи – малюнки, схеми, що точно передають

конструктивну основу форми; графічні макети-оригінали.

Таким чином, нами розроблено методику професійного становлення майбутніх учителів трудового навчання та технологій та запропоновано завдання, що сприяють оволодінню мовою мистецтва, розвитку художньо-творчого сприйняття, формуванню творчого мислення, технічних прийомів реалізації художнього образу.

Література:

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – 3-е над. – СПб. : Питер, 2008. – 308 с.

2. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества : [учеб. пособие для вузов] / Л. Б. Ермолаева-Томина. – М. : Академический проект, Гаудеамус, 2003. – 304 с.

3. Марущак О. В. Дизайн у системі професійної підготовки майбутніх учителів технологій / О. В. Марущак, І. В. Савчук, Н. С. Казьмірчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Випуск 50. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. – С. 324-328.

4. Марущак О. В. Формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ дизайну / О. В. Марущак, В. П. Король // Дизайн-освіта майбутніх фахівців : теорія і практика : матеріали II Всеукр. наук.-практ. заочної конф., (21-22 берез. 2017 р., м. Полтава) / уклад. Є. В. Кулик, І. В. Савенко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, каф. основ виробництва та дизайну. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. – С. 62-71. – <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7832>.